

PENGLIBATAN BURUH PERIKANAN THAI DALAM PERUSAHAAN PERIKANAN LAUT DALAM DI KELANTAN

*The Involvement of Thai Fish Labour in the Deep-sea Fishing Industry
in Kelantan*

*Mohammad Raduan Mohd Ariff
Yeap Hock Lai*

ABSTRACT

The fishing industry in Malaysia has grown rapidly. This rapid progress can be measured in terms of the increasing number of boats, fishing tools and increased fish landings in Malaysia. This enjoyed achievement is the result of the modernization process undertaken by the government of Malaysia under the auspices of the Malaysia Department of Fisheries. The government has been encouraging fishermen to use modern fishing equipments through the use of constricted seine trawling boats and trawling boats to allow them to catch fish a bit further from the shore. The development of the fishing industry in Malaysia was also because of the increased territorial waters of Malaysia from 47,000 to 162,000 square nautical miles after the declaration of the Exclusive Economic Zone (EEZ) on April 25, 1980. Lately, the fishing industry in Malaysia is facing a very worrisome phenomenon, the difficulty of getting local fishing labours in exploring deep-sea fishing. The government, including local owners are starting to feel the anxiety. Because of this problem, this article will discuss the involvement of Thai fish labours in the deep-sea fishing industry in Kelantan in detail. Other matters to be discussed include the processing of the Thai fish labourers' entry in Kelantan, factors that have caused their arrival, tasks of the Thai fish labourers on the boat and the Share Division System.

Keywords: Fishing industry, modernization, trawling, exclusive economic zone, and fishing labour

PENGENALAN

Perusahaan perikanan laut dalam di Kelantan tertumpu di Tok Bali dan kawasan ini mulai dibangunkan pada tahun 1990-an (Sila Lihat Peta 1.1). Tok Bali dipilih kerana ciri-ciri fizikalnya yang sesuai dan kedudukannya yang menghadap Laut China Selatan amat sesuai dijadikan sebagai pelabuhan perikanan laut dalam yang terbesar di Semenanjung Malaysia. Di samping itu, sumber perikanan di Zon Ekonomi Eksklusif (ZEE) yang luas di bahagian Pantai Timur Semenanjung Malaysia masih belum diusahakan sepenuhnya. Jika diperhalusi kegiatan perikanan di perairan Pantai Timur Semenanjung Malaysia belum mencapai tahap optimum (MSY)¹ berbanding dengan perairan Selat Melaka. Dengan pembukaan Tok Bali sebagai pusat perikanan laut dalam di Pantai Timur Semenanjung Malaysia maka ia dapat meningkatkan pendaratan ikan laut dalam dari Laut China Selatan.

Peta 1.1 : Kedudukan Tok Bali, Kelantan Di Asia Tenggara

Sumber : Peta Lakaran

Kebelakangan ini perusahaan perikanan di Kelantan telah dikejutkan dengan satu fenomena yang amat membimbangkan, iaitu kesukaran majikan tempatan untuk mendapatkan pekerja tempatan sebagai buruh perikanan laut dalam. Ini dapat dibuktikan dengan penglibatan nelayan Bumiputera di Tok Bali yang telah menunjukkan trend yang semakin merosot dari tahun 1997 ke tahun 2000. Dalam tempoh yang sama, bilangan buruh perikanan Thai telah meningkat dengan agak ketara iaitu dari seramai 873 orang pada tahun 1997 kepada 1,516 orang pada tahun 2000. Peningkatan ini telah menunjukkan bahawa industri perikanan di Tok Bali mulai bergantung kepada buruh perikanan dari Negara Thailand. Perkara ini telah menampakkan bahawa tenaga muda tempatan tidak lagi berminat untuk menceburi sektor perikanan. Di samping itu, golongan nelayan yang sedia ada semakin berkurangan akibat ketuaan mereka. Hasil kajian di lapangan dari April sehingga Mei 2004 mendapati kesan daripada kekurangan tenaga buruh tempatan menyebabkan Jabatan Perikanan Kelantan terpaksa meluluskan seramai 1,752 orang buruh perikanan Thai untuk bekerja di atas bot majikan tempatan.

Perkembangan bilangan buruh perikanan Thai di Tok Bali telah menggambarkan bahawa pelabuhan perikanan di Tok Bali yang dilengkapi dengan segala kemudahan moden menghadapi masalah yang serius, iaitu kekurangan

nelayan tempatan yang berminat untuk keluar menangkap ikan di laut dalam. Keadaan ini berlaku apabila pendekatan pemodenan sektor perikanan di Tok Bali tidak seiring dengan kemahiran dan minat nelayan tempatan untuk bekerja di atas bot-bot laut dalam. Apa yang berlaku ini menggambarkan keadaan yang tidak seimbang di antara dua kumpulan nelayan di kawasan kajian dan mewujudkan pola dualisme. Satu kumpulan dari kalangan nelayan tempatan yang menjalankan operasi menangkap ikan secara kecil-kecilan di atas bot tidak berjentera atau berjentera sangkut dengan pulangan yang kecil dan satu kumpulan lagi menjalankan operasi secara besar-besaran di atas bot-bot laut dalam dengan pulangan yang lebih lumayan.

Bilangan bot menangkap ikan di Tok Bali secara keseluruhannya telah merosot iaitu dari 452 unit pada tahun 1997 kepada 395 unit dalam tahun 2000. Namun demikian jika diperhalusi mengikut kategori jentera, didapati bot berjentera dalam mengalami peningkatan secara mendatar iaitu dari 325 unit pada tahun 1997 kepada 338 unit pada tahun 2000. Hasil kajian mendapati bermula dari tahun 1998 kesemua bot di Tok Bali secara keseluruhannya adalah bot berjentera dalam iaitu lebih 80 peratus. Manakala had muatan bot-bot laut dalam yang beroperasi di Tok Bali adalah melebihi 70 GRT² iaitu kelas C2 dan bot yang paling banyak digunakan di sini adalah antara kelas muatan 111- 130.9 GRT iaitu mewakili 26 peratus. Kesemua bot ini dimiliki oleh pelbagai syarikat yang sesetengahnya beralamat di luar negeri Kelantan seperti Kuantan, Kuala Lumpur, Kuala Besut dan Alor Setar.

Pendaratan ikan di Tok Bali menyumbang sekurang-kurangnya 50 peratus pendaratan ikan bagi negeri Kelantan sejak tahun 1998. Pendaratan ikan di Tok Bali meningkat dengan agak mendadak sejak tahun 1997 ke tahun 2000. Dalam tempoh berkenaan, pendaratan ikan meningkat sekali ganda iaitu dari sejumlah 16,135 tan metrik pada tahun 1997 kepada 32,769 tan metrik pada tahun 2000³. Peningkatan pendaratan ikan yang agak ketara ini berhubung kait dengan usaha kerajaan untuk memodenkan kegiatan perikanan di Tok Bali seperti menggalakkan penggunaan bot-bot laut dalam dan juga perkakas moden seperti pukat jerut dan pukat tunda.

Selain itu, pendaratan ikan yang ketara ini ada kaitannya dengan usaha kerajaan untuk menjadikan Tok Bali pelabuhan perikanan laut dalam yang terbesar di Malaysia. Kelengkapan seperti kompleks pendaratan ikan untuk bot-bot laut dalam, kilang air batu, bilik dingin beku dan bilik sejuk, loji air dan sebagainya telah disediakan untuk mencapai matlamat ini. Segala infrastruktur yang disediakan ini dapat digunakan oleh bot-bot laut dalam yang beroperasi di sini. Bagi mencapai pembangunan yang seimbang dan seterusnya merealisasikan matlamat ini, kerajaan telah meluluskan penggunaan buruh perikanan Thai di Tok Bali, Kelantan.

PROSES KEMASUKAN BURUH PERIKANAN THAI KE TOK BALI

Buruh perikanan Thai yang berminat untuk bekerja di atas bot majikan tempatan perlu mengikut prosedur yang ditetapkan oleh pihak kerajaan Thailand dan Jabatan Perikanan Malaysia. Semua proses yang melibatkan permohonan permit akan diuruskan oleh majikan tempatan. Buruh perikanan Thai perlu menyerahkan Pasport Pelaut yang dikeluarkan oleh Jabatan Imigresen Thailand. Apabila semua dokumen dan butir-butir peribadi mereka telah lengkap, dokumen berkenaan akan dihantar ke Jabatan Perikanan Kelantan untuk diproses. Kebiasaannya permit mereka akan siap diproses dalam tempoh tidak melebihi seminggu.

Sebaik sahaja majikan tempatan mendapat kelulusan daripada Jabatan Perikanan Kelantan, majikan tempatan akan menghubungi *Taikong* Thai atau wakil majikan di negara Thailand untuk memaklumkan kepada semua bakal buruh perikanan Thai yang hendak dibawa masuk ke Tok Bali supaya bersedia. Kebiasaannya majikan akan memberi tempoh masa dua hingga tiga hari kepada buruh perikanan Thai untuk persiapan diri. Dalam tempoh persediaan ini, majikan tempatan akan mewakilkan *Taikong* atau wakilnya supaya menyerahkan wang pendahuluan kepada setiap buruh perikanan Thai. Kebiasaannya setiap kali buruh perikanan Thai baru diambil, majikan tempatan akan membelanjakan antara seribu hingga dua ribu Thai Baht untuk diberikan kepada setiap bakal buruh perikanan Thai sebagai wang perbelanjaan dapur.

Dalam tempoh masa yang dijanjikan, buruh perikanan Thai akan menunggu *Taikong* di rumah masing-masing dan wakil *Taikong* akan pergi ke setiap rumah buruh perikanan Thai dan membawa mereka ke bot perikanan. Semasa berada di jeti di sebelah Thailand, majikan tempatan akan membekalkan kepada setiap seorang mereka sebiji bantal dan sehelai tikar padi. Setelah kesemua buruh perikanan Thai hadir, *Taikong* akan membuat persiapan untuk terus belayar ke Tok Bali. Bermula dari hari itu, buruh perikanan Thai akan terus tinggal dan bekerja di dalam bot perikanan majikan mereka. Buruh perikanan Thai hanya akan naik semula ke darat sebaik sahaja bot sampai ke jeti Tok Bali. Terdapat juga sesetengah daripada *Taikong* akan terus keluar menangkap ikan dan buruh perikanan Thai hanya akan sampai ke Tok Bali semasa hendak mendaratkan ikan.

FAKTOR-FAKTOR KEDATANGAN BURUH PERIKANAN THAI KE TOK BALI

Kemasukan buruh perikanan Thai ke Tok Bali secara besar-besaran boleh dikaitkan dengan beberapa faktor tarikan dan faktor tolakan. Antara faktor tarikan yang mendorong mereka bekerja di atas bot perikanan di Tok Bali seperti sumber perikanan yang banyak, peluang pekerjaan yang luas, pendapatan lumayan, keamanan, layanan baik majikan tempatan dan lain-lain faktor. Manakala faktor yang mendesak mereka meninggalkan Thailand adalah seperti arahan majikan Thai, kesukaran memperoleh ikan, kemiskinan, peluang pekerjaan yang terhad di Thailand, pendapatan rendah, desakan keluarga dan lain-lain faktor.

Faktor utama yang mendorong buruh perikanan Thai datang bekerja di Tok Bali adalah disebabkan sumber perikanan di perairan Tok Bali masih banyak dan masih lagi tidak dieksploitasi sepenuhnya oleh bot-bot perikanan laut dalam tempatan. Keadaan ini berlaku disebabkan nelayan tempatan kurang berminat untuk menceburi sektor perikanan laut dalam dan mereka hanya menangkap ikan di pesisiran pantai sahaja. Kurangnya persaingan daripada nelayan tempatan, membolehkan buruh perikanan Thai keluar menangkap ikan di laut dalam dengan bebas tanpa tekanan dan seterusnya berjaya mendaratkan hasil tangkapan dalam kuantiti yang banyak.

Faktor tempoh masa satu trip ke laut biasanya tidak mengambil masa yang lama, (iaitu antara tujuh hingga sepuluh hari) secara tidak langsung dapat menambahkan bilangan trip ke laut dalam sebulan. Tetapi dari bulan Julai hingga awal September, buruh perikanan Thai hanya perlu keluar ke laut dua hingga tiga hari dalam satu trip. Perkara ini berlaku kerana ikan mudah ditangkap dan pada

bulan ini kesemua *hompral*⁴ yang terdapat di dalam bot dapat dipenuhi dengan hasil tangkapan.

Faktor peluang pekerjaan yang banyak memberi kesempatan kepada mereka untuk mengisi kekosongan ini. Penduduk tempatan tidak berminat bekerja sebagai buruh perikanan kerana mereka mempunyai persepsi bahawa bekerja dalam sektor perikanan tidak menjamin masa depan dengan alasan pendapatan yang diterima tidak tetap; tahap pendidikan yang meningkat membolehkan tenaga muda menceburi bidang pekerjaan yang lebih selesa, berpendapatan lumayan dan berstatus; proses modenisasi dan urbanisasi menggalakkan tenaga muda berhijrah ke bandar-bandar besar, termasuklah ke Singapura⁵. Pada masa yang sama, golongan tua yang melibatkan diri secara sepenuh masa sedikit demi sedikit meninggalkan sektor ini akibat faktor umur yang semakin meningkat.

Segala kos perbelanjaan untuk membawa buruh perikanan asing ke Tok Bali akan dibiayai sepenuhnya oleh majikan tempatan. Mereka tidak perlu mengeluarkan sebarang kos termasuklah kos pengangkutan untuk sampai ke sini. Mereka hanya perlu menyediakan Pasport Pelaut untuk membolehkan pihak majikan tempatan memohon permit pekerjaan daripada Jabatan Perikanan Kelantan. Kemudahan sedemikian telah mendorong buruh perikanan Thai meninggalkan negara mereka dan bekerja dengan majikan tempatan di Tok Bali. Faktor keamanan di Tok Bali juga menjadi salah satu sebab mengapa buruh perikanan Thai suka bekerja di sini kerana mereka boleh menangkap ikan dalam keadaan aman dan selamat.

Pendapatan yang lumayan juga menjadi salah satu pendorong kepada buruh perikanan Thai datang menjadi buruh perikanan di Tok Bali. Kaedah Pembahagian Punggu yang diamalkan di sini jauh lebih baik berbanding dengan negara asal mereka. Selain itu, mereka tidak perlu memikirkan soal tempat tinggal dan keperluan makanan kerana kesemua keperluan tersebut disediakan sepenuhnya oleh majikan tempatan dan wang lebihan akan dihantar ke Thailand sebagai wang sara hidup keluarga mereka di sana.

Selain daripada itu, buruh perikanan Thai mendapat layanan yang baik daripada pihak majikan. Keprihatinan majikan tempatan dalam menjaga kebajikan para pekerjanya telah menambahkan semangat mereka untuk terus bekerja di sini. Di samping itu, majikan tempatan juga menyediakan pelbagai kemudahan kepada mereka, iaitu seperti menyediakan makanan yang mencukupi, membayar keseluruhan bil rawatan, memberi wang pinjaman tanpa faedah semasa mereka menghadapi masalah kewangan dan bayaran semula hanya dibuat secara ansuran pada bulan-bulan akan datang.

Faktor tolakan yang mempengaruhi kemasukan buruh perikanan Thai ke Tok Bali disebabkan terlalu akur dan mematuhi arahan majikan Thai. Bot carter perikanan laut dalam milik majikan Thai telah disewakan kepada majikan tempatan bersama-sama dengan kesemua perkakas menangkap ikan dan buruh perikanan Thai yang bekerja di atas bot selama setahun mengikut perjanjian yang dibuat. Bagi mematuhi arahan dan menggambarkan taat setia mereka kepada majikan asal (majikan Thai), sesetengah daripada buruh perikanan Thai akan terus bekerja di atas bot yang sama walaupun bot tersebut telah dikendalikan oleh majikan baru di Tok Bali.

Kekurangan sumber ikan di laut Thailand telah menjadi faktor kedua mendorong buruh perikanan Thai berhijrah ke Tok Bali. Kesukaran untuk

mendapatkan sumber ikan di negara Thailand telah mendesak mereka meninggalkan negara asal. Perkara ini terjadi disebabkan Jabatan Perikanan Thailand telah mengeluarkan terlalu banyak lesen menangkap ikan di laut dalam kepada nelayan di Thailand. Keadaan ini menyebabkan banyak bot laut dalam telah masuk menangkap ikan secara meluas di zon pinggir pantai dengan peralatan menangkap ikan yang moden seperti pukut tunda. Pencerobohan yang berleluasa ini telah mendatangkan masalah yang serius kepada nelayan pinggir pantai untuk menangkap ikan kerana sumber perikanan semakin berkurangan.

Selain daripada itu, faktor yang mendesak buruh perikanan Thai meninggalkan negara Thailand adalah faktor kemiskinan yang telah berlaku di Thailand. Keadaan ini telah mendesak buruh perikanan Thai berhijrah ke Tok Bali. Keadaan kemiskinan semakin dirasai oleh mereka ketika negara Thailand menghadapi masalah krisis ekonomi yang teruk pada pertengahan tahun 1997. Kesukaran untuk mencari pekerjaan di Thailand telah mendesak mereka bekerja di negara jiran, khususnya dalam sektor perikanan di Tok Bali.

TUGAS BURUH PERIKANAN THAI DI ATAS BOT

Buruh perikanan Thai yang bekerja di atas bot pukut tunda juga mengamalkan konsep pengkhususan dalam perjawatan. Dalam sebuah bot pukut tunda terdapat seorang *Taikong* dan dibantu oleh *Phuchui Taikong* (seorang), *Juru winch* (dua orang), *Enginear* (seorang), *Phoa krur* (seorang), *Juru sauh* (seorang) dan *Nakwang hear* (tiga orang), *Jurucasbog* (seorang) dan *Nakkapprea* (seorang).⁶ Secara lazimnya sebuah bot *carter* pukut tunda akan dikendalikan oleh sepuluh hingga 12 orang awak-awak.

Taikong merupakan ketua di atas bot dan ia perlu memikul tanggungjawab yang besar dalam menentukan kejayaan setiap trip ke laut. Keuntungan dan kerugian setiap trip ke laut sangat bergantung kepada kecekapan dan kepandaian seseorang *Taikong* dalam hal operasi menangkap ikan. Dalam hal ini *Taikong* telah diberi kepercayaan sepenuhnya oleh majikan tempatan untuk menguruskan segala hal yang berkaitan dengan pengambilan buruh dan penjagaan semua peralatan di atas bot.

Sebelum bot keluar ke laut, *Taikong* akan memastikan bahawa semua keperluan sepanjang berada di laut disediakan dengan secukupnya. Biasanya dalam satu trip bot pukut tunda akan berada di laut antara seminggu hingga sepuluh hari bergantung pada hasil tangkapan yang diperolehi. Keperluan asas yang biasa dibawa setiap kali ke laut adalah seperti minyak diesel, air batu, bekalan air bersih dan keperluan dapur. Bahan-bahan tersebut amat penting sepanjang bot berada di tengah laut kerana kehabisan salah satu daripada keperluan tersebut akan menjejaskan kerja-kerja penangkapan ikan yang hendak dijalankan. Selain itu *Taikong* juga akan menentukan masa yang sesuai untuk menurunkan pukut, melabuh dan menaikkan pukut sehingga proses penyimpanan ikan dalam *hompral*.

Phuchui Taikong merupakan orang kanan *Taikong* dan orang yang paling dipercayai semasa di daratan mahupun di laut. Kebiasaannya *Phuchui Taikong* dipilih daripada kalangan awak-awak yang mempunyai pengalaman dalam ilmu kelautan dan berupaya mengendalikan semua kerja di atas bot. Semua tugas yang hendak dilaksanakan oleh awak-awak akan disampaikan melalui *Phuchui Taikong*. Di samping itu *Phuchui Taikong* juga akan memastikan semua keperluan seperti

minyak diesel, air batu, bekalan air bersih dan keperluan dapur disediakan secukupnya sebelum bot meninggalkan jeti. Semasa berada di laut *Phuchui Taikong* akan bersama-sama dengan *Taikong* untuk merancang jadual perjalanan bot untuk ke lokasi memukat.

Nakkappa merupakan orang yang bertanggungjawab untuk memastikan minyak diisi dengan penuh di dalam tangki minyak. Dalam setiap trip ke laut, biasanya bot tunda kumpulan C akan mengisi minyak diesel kira-kira 5,000 liter hingga 6,000 liter dan bot tunda daripada kumpulan C2 akan mengisi kira-kira 7,000 liter hingga 8,000 liter sebelum keluar ke laut. Selain daripada itu, kesemua tong minyak yang terletak di bahagian buritan bot dan bahagian depan bot akan diisi dengan minyak diesel. Kebiasaannya sebuah bot pukut tunda akan menggunakan tong minyak tambahan, iaitu antara lima hingga sepuluh tong bagi mengelakkan bot kehabisan minyak semasa di tengah laut. Setiap tong boleh diisi dengan 200 liter minyak diesel.

Setelah kerja-kerja mengisi minyak diesel siap dijalankan, *Taikong* akan mengarahkan *Nakkappa* menggerakkan bot ke kilang air batu yang berdekatan untuk mengisi air batu. Semasa di sana tugas ini akan diambil alih oleh *Jurucasbog*. Setiap kali ke laut, bot pukut tunda kategori C perlu menggunakan lebih kurang 200 blok air batu, manakala bagi bot pukut tunda kategori C2 akan menggunakan lebih kurang 300 blok air batu. Setiap blok air batu beratnya 50 kilogram. *Jurucasbog* akan memastikan air batu yang telah dikisar dimasukkan ke dalam *hompral* secara berselang seli. Persediaan sedemikian perlu untuk memudahkan kerja-kerja penyimpanan hasil tangkapan semasa di laut.

Sebelum bot keluar ke laut, biasanya pukut yang koyak akan *dibubu*⁷ terlebih dahulu oleh *Nakwang hear*. Hasil kajian mendapati sebilangan bot hanya menggunakan sebidang pukut sahaja. Oleh sebab itu, sebelum menangkap ikan di laut, mereka terpaksa *membubu* pukut supaya hasil tangkapan tidak terlepas dari pukut. Namun begitu, terdapat juga sesetengah bot pukut tunda di Tok Bali mempunyai dua bidang pukut dan kerja-kerja *membubu* pukut hanya dijalankan semasa musim tengkujuh atau semasa tidak ke laut. Sekiranya kerja-kerja *membubu* pukut mengambil masa melebihi dua hari, maka setiap daripada *Nakwang hear* akan menerima wang tambahan daripada majikan tempatan.

Enginear akan membuat pemeriksaan pada keseluruhan bahagian enjin supaya ia tidak rosak di tengah laut. Untuk menjamin ia selamat digunakan, setiap kali bot mendarat di jeti, bahagian enjin bot akan diservis dan minyak pelincir akan digantikan dengan yang baru setiap dua trip. Selain itu, peralatan yang lain seperti mentol *sportlight* turut digantikan dengan yang baru apabila tidak berfungsi. Kerja memastikan enjin bot dan peralatan lain sentiasa berada dalam keadaan baik adalah tanggungjawab *Enginear*.

Phoa krur pula akan bertanggungjawab untuk menyediakan makanan kepada semua awak-awak di atas bot. Sebelum bot keluar ke laut, *Phoa krur* akan memastikan segala keperluan dapur yang hendak digunakan mencukupi sepanjang bot berada di laut. Sebelum bot keluar ke laut *Phoa krur* akan ke kedai berdekatan untuk membeli semua keperluan dapur seperti beras, minyak masak, kicap sotong, gula, coklat (Milo), teh, serbuk kopi, biskut, garam, cili dan lain-lain barang yang difikirkan perlu. Semasa di tengah laut *Phoa krur* akan menyediakan masakan selama tiga kali dalam sehari. Perkara ini menjelaskan bahawa semua awak-awak memerlukan makanan yang mencukupi supaya mereka boleh bekerja dengan sempurna.

SISTEM PEMBAHAGIAN PANGGU DALAM BOT PUKAT TUNDA

Purata pendapatan setiap buruh perikanan Thai yang bekerja di atas bot pukat tunda boleh dikenal pasti setelah menggunakan Sistem Pembahagian Punggu⁸. Selain daripada itu, ia juga digunakan untuk menentukan keuntungan yang diperoleh majikan tempatan sepanjang empat bulan melabur dalam sektor perikanan seperti ditunjukkan dengan jelas dalam Jadual 1.1. Setiap awak-awak yang bekerja di atas bot pukat tunda tidak akan memperoleh pendapatan yang sama. Ini kerana pendapatan bagi mereka yang bekerja di atas bot pukat tunda dibahagikan berdasarkan kepada pecahan punggu.

Pembahagian punggu akan dijalankan apabila mendapat persetujuan antara majikan tempatan dan *Taikong*, walaupun pembahagian pendapatan yang dijalankan adalah mengikut tempoh yang dipersetujui antara dua pihak. Namun begitu, Sistem Pembahagian Punggu masih dapat diawalkan apabila kedua-dua

Jadual 1.1: Kaedah Pengiraan Punggu Bot Pukat Tunda Di Tok Bali, Kelantan Dalam Tempoh Empat Bulan

A. Hasil Pendapatan Empat Bulan	RM 200,000.00
B. Kos Perbelanjaan	
– Keperluan Dapur Semasa Di Atas Bot	RM 2,400.00
– Keperluan Minyak Diesel (7,000 Liter x 3 trip x 4 bulan x RM 0.90)	RM 75,600.00
– Air Batu (300 Blok x 3 trip x 4 bulan RM 9.00)	RM 32,400.00
– Purata Kos Kerosakan Peralatan	RM 5,000.00
– Duit Petik (11 orang x 3 trip x 4 bulan x RM 10.00)	RM 1,320.00
– Penggunaan Jeti (3 trip x 4 bulan x RM 50.00)	RM 600.00
– Kos <i>Membubu</i> (11 orang x 3 trip x 4 bulan x RM 10.00)	RM 1,320.00
– Kos Upah Bulanan	RM 3,600.00
– <i>Enginear</i> (RM500.00 x 4 bulan) = RM 2,000.00	
– <i>Phoa krur</i> (RM400.00 x 4 bulan) = RM 1,600.00	
– Tong Ikan (60 unit x 3 trip x 4 bulan x RM2.50)	RM 1,800.00
– Lain-lain Kos	RM 2,000.00
	RM 73,960.00
C. Pendapatan <i>Taikong</i> (10% daripada Jumlah Bersih)	RM 7,396.00
	RM 66,564.00
D. Pembahagian 50% Kepada Majikan	RM 33,282.00
E. Pembahagian 50 % Kepada Awak-awak (12 orang)	RM 33,282.00

pihak bersetuju hendak berbuat demikian. Biasanya pembahagian punggu akan diawalkan apabila berlaku perubahan dalam setiap musim tangkapan, seperti ketika musim menunda udang berakhir dan bermulanya musim menunda sotong dan ikan. Selain daripada itu, apabila tibanya musim perayaan seperti Hari Raya Aidilfitri, Perayaan Songkhran dan Perayaan Wesak, pembahagian punggu juga diawalkan. Biasanya *Taikong* akan memberitahu kepada majikan tempatan supaya mengawalkan pembahagian punggu. Dalam masa yang sama majikan tempatan juga akan mempercepatkan pembahagian punggu semasa memerlukan perbelanjaan yang tinggi untuk memperbaiki kerosakan pada bot.

Sistem Pembahagian Punggu yang diamalkan dalam bot pukut tunda di Tok Bali adalah secara tunai. Setiap urusan pembayaran dilakukan tidak terhad kepada penggunaan Ringgit Malaysia sahaja tetapi ia juga dijalankan dengan menggunakan nilai Thai Baht. Semasa proses pembayaran dibuat, tiga orang sahaja yang akan terlibat, iaitu majikan tempatan, *Taikong* dan pengurus ikan. Manakala awak-awak yang lain hanya akan menunggu di jeti. Kebiasaannya *Taikong* tidak akan membayar sepenuhnya hasil pendapatan daripada pecahan punggu, sebaliknya bakinya akan diberikan keseluruhannya semasa bot sampai di Thailand. Semasa di Tok Bali, *Taikong* hanya akan memberi sebanyak RM100.00 hingga RM200.00 sebagai wang pendahuluan kepada semua awak-awak. Tujuan *Taikong* berbuat sedemikian adalah untuk mengelakkan wang tersebut diboroskan di Tok Bali.

Terdapat juga sesetengah *Taikong* bot pukut tunda tidak akan membahagikan terus wang yang diterima daripada majikan tempatan dan terlebih dahulu wang ini akan ditukarkan dalam nilai Thai Baht setelah bot sampai ke Thailand. Walau bagaimanapun, sebelum membuat keputusan ini, terlebih dahulu *Taikong* akan berbincang dengan semua awak-awak untuk mendengar pandangan mereka. Apabila semua awak-awak bersetuju, sebelum bot masuk ke jeti Narathiwat, bot akan singgah terlebih dahulu di Tak Bai untuk menukarkan wang tersebut. Tujuan *Taikong* berbuat demikian disebabkan nilai pertukaran wang yang terdapat di Tak Bai atau Golok adalah lebih tinggi berbanding dengan di Narathiwat.

Sebelum bot sampai ke Thailand, *Taikong* akan membahagikan wang tersebut kepada semua awak-awak di atas bot. Semasa pembahagian itu dijalankan, *Taikong* akan membayar seorang demi seorang dan bayaran tidak dibuat secara terbuka. Wang ini akan dimasukkan ke dalam sampul surat dan *Taikong* hanya memberitahu nilainya dan tidak menunjukkan cara-cara pembahagian dilakukan. Tujuan *Taikong* berbuat demikian untuk mengelakkan timbulnya perasaan ketidakpuasan hati di kalangan mereka. Sepanjang pembahagian dijalankan, *Taikong* akan menguruskannya sendiri tanpa mendapat bantuan daripada *Phuchui Taikong*.

Semasa pecahan punggu dijalankan, biasanya pembayaran tidak dibuat mengikut keutamaan pengkhususan kerja. Hasil kajian mendapati *Taikong* akan memanggil dan membayar kepada awak-awak yang pernah berhutang terlebih dahulu. Semasa pembayaran dijalankan, *Taikong* tidak akan menolak kesemua jumlah wang yang dipinjam sebaliknya mereka dibenarkan membayar dua hingga tiga kali ansuran pada pembahagian akan datang tanpa dikenakan bayaran tambahan. Tujuan *Taikong* berbuat sedemikian adalah untuk mengelakkan awak-awak di atas bot berhenti atau berpindah ke bot lain. Seandainya perkara ini berlaku sudah tentu ia akan mendatangkan masalah kepada *Taikong* untuk mencari buruh perikanan Thai yang lain dalam masa yang terdekat.

PENDAPATAN BURUH PERIKANAN THAI DALAM BOT PUKAT TUNDA

Hasil kajian mendapati sumber pendapatan buruh perikanan Thai di atas bot pukat tunda di Tok Bali boleh dibahagikan kepada tiga kategori, iaitu "Sistem Panggu", "Sistem Pembayaran Tetap" dan "Pendapatan Sampingan". Pembahagian pendapatan di atas bot pukat tunda menunjukkan tidak terdapat perbezaan yang besar antara satu sama lain. *Taikong* akan memperoleh pendapatan daripada pecahan panggu dan juga akan mendapat sepuluh peratus daripada pendapatan bersih ke atas keseluruhan hasil tangkapan dalam masa empat bulan. Berdasarkan Jadual 1.2 dianggarkan *Taikong* akan memperoleh pendapatan antara RM12,000.00 hingga RM15,000.00. Pendapatan yang diterima ini tidak tetap dan boleh berubah-ubah bergantung pada hasil tangkapan.

Taikong akan mendapat sepuluh peratus daripada hasil pendapatan bersih dalam masa empat bulan dan tiga panggu. *Taikong* tidak dibayar dalam bentuk gaji tetap seperti mana yang diterima oleh *Enginear*, *Juru unjam* dan *Phoa krur*. Selain daripada itu, hasil kajian mendapati *Taikong* tidak akan menambahkan pendapatan dengan cara memancing, *membubu* pukat dan menurunkan ikan. Kesemua kerja tersebut diserahkan kepada *Phuchui Taikong* untuk dilaksanakan bersama-sama dengan awak-awak yang lain.

Dianggarkan dalam tempoh empat bulan, *Phuchui Taikong* akan memperoleh pendapatan antara RM11,000.00 hingga RM12,000.00. Daripada jumlah ini, RM4,000.00 hingga RM5,000.00 diperoleh daripada dua setengah panggu. Di samping itu, *Phuchui Taikong* juga akan menerima hasil pendapatan sampingan semasa menjalankan kerja-kerja memancing dan *mencandat* sotong. Pendapatan yang diterima dalam masa empat bulan dianggarkan berjumlah RM6,480.00. Selain daripada itu, *Phuchui Taikong* juga akan mendapat RM120.00 dari kerja-kerja *membubu* pukat dan RM120.00 untuk kerja-kerja penggredan ikan dan menurunkan ikan semasa bot mendarat di jeti.

Pendapatan daripada *mencandat* sotong telah menyumbangkan sumber pendapatan sampingan kepada *Phuchui Taikong*, di mana sumber pendapatan daripada *mencandat* sotong telah melebihi hasil pecahan panggu. Oleh sebab itu, setiap kali bot berlabuh di laut, *Phuchui Taikong* akan mengambil kesempatan untuk *mencandat* sotong bersama-sama dengan awak-awak lain. Walaupun *Phuchui Taikong* merupakan orang yang kedua penting selepas *Taikong*, sumber pendapatan yang diterima daripada pecahan panggu adalah dianggarkan sebanyak RM4,754.50. Perkara ini berlaku disebabkan *Phuchui Taikong* tidak dibayar dalam bentuk peratusan daripada hasil tangkapan. Bagi menambahkan sumber pendapatan, *Phuchui Taikong* akan melakukan kerja-kerja memancing dan *mencandat* sotong.

Di atas bot pukat tunda terdapat dua pengkhususan kerja iaitu *Enginear* dan *Phoa krur* yang akan menerima bayaran dalam bentuk gaji bulanan. Selain daripada mendapat gaji tetap, mereka akan mendapat satu setengah panggu setiap seorang semasa pembahagian panggu dijalankan. Selain daripada itu, mereka juga akan mendapat pendapatan sampingan daripada menjalankan kerja-kerja *mencandat* sotong, memancing, *membubu* pukat dan menurunkan hasil tangkapan semasa bot mendarat di jeti. Pendapatan daripada *mencandat* sotong mempengaruhi sumber pendapatan *Enginear* dan *Phoa krur* di bot pukat tunda. Dianggarkan pendapatan daripada aktiviti memancing dan *mencandat* sotong sebanyak RM6,480.00, hasil pendapatan daripada pecahan panggu RM2,852.70, *membubu* pukat RM120.00 dan kerja-kerja menurunkan hasil tangkapan RM120.00.

Jadual 1.2 : Anggaran Pendapatan Setiap Buruh Perikanan Thai Yang Bekerja Di Atas Bot Pukat Tunda Di Tok Bali, Kelantan Dalam Tempoh Empat Bulan

Jawatan	Bahagian Panggu	Nilai (RM)	Lain-lain Pendapatan					Jumlah (RM)
			Peratusan Dari Jualan	Pendapatan Tetap / Bulanan	Memancing Ikan / Mencandat Sotong	*Membubu	'Duit Petik'	
<i>Taikong</i>	3 Panggu	5,705.40	7,396.00 (10% D daripada Pendapatan Bersih)	Tiada	Tiada	Tiada	Tiada	13,101.40
<i>Phuchui Taikong</i>	2½ Panggu	4,754.50	Tiada	Tiada	RM540.00 x 3 trip x 4 bulan = RM6,480.00	RM120.00	RM10.00 x 3 trip x 4 bulan = RM120.00	11,474.50
<i>Nakkapprea</i>	2 Panggu	3,803.60	Tiada	Tiada	RM540.00 x 3 trip x 4 bulan = RM6,480.00	RM120.00	RM10.00 x 3 trip x 4 bulan = RM120.00	10,523.60
<i>Phoa krur</i>	1½ Panggu	2,852.70	Tiada	RM400.00	RM540.00 x 3 trip x 4 bulan = RM6,480.00	RM120.00	RM10.00 x 3 trip x 4 bulan = RM120.00	9,972.70
<i>Enginear</i>	1½ Panggu	2,852.70	Tiada	RM700.00	RM540.00 x 3 trip x 4 bulan = RM6,480.00	RM120.00	RM10.00 x 3 trip x 4 bulan = RM120.00	10,272.70
<i>Jurucasbog</i>	1 Panggu	1,901.80	Tiada	Tiada	RM540.00 x 3 trip x 4 bulan = RM6,480.00	RM120.00	RM5.00 x 3 trip x 21 hari x 4 bulan = RM1,260.00	9,761.80
<i>Juru winch</i>	1 Panggu	1,901.80	Tiada	Tiada	RM540.00 x 3 trip x 4 bulan = RM6,480.00	RM120.00	RM10.00 x 3 trip x 4 bulan = RM120.00	8,621.80
<i>Juru sauh</i>	1 Panggu	1,901.80	Tiada	Tiada	RM540.00 x 3 trip x 4 bulan = RM6,480.00	RM120.00	RM10.00 x 3 trip x 4 bulan = RM120.00	8,621.80
<i>Nakwang hear</i>	1 Panggu	1,901.80	Tiada	Tiada	RM540.00 x 3 trip x 4 bulan = RM6,480.00	RM120.00	RM10.00 x 3 trip x 4 bulan = RM120.00	8,621.80

* Kerja-karya *membubu* pukat hanya akan dibayar apabila pukat diturunkan dari bot dan kerja-karya *membubu* melebihi dua hari

Sumber : Data-data yang diperoleh selepas menjalankan kajian lapangan di Tok Bali, Kelantan dari bulan April sehingga Mei 2004.

Pendapatan yang diterima oleh *Nakkapprea* dalam tempoh empat bulan bersama-sama dengan pendapatan sampingan adalah berjumlah antara RM10,000.00 hingga RM12,000.00. *Nakkapprea* akan memperoleh dua panggu dan pendapatan daripada pecahan panggu adalah antara RM3,000.00 hingga

RM4,000.00. *Nakkapprea* mendapat dua punggu disebabkan tugas sebagai pengemudi memerlukan kemahiran yang tinggi dan kerja-kerja mengemudi bot menyebabkan mereka tidak dapat berehat dengan secukupnya semasa di laut. Selain daripada itu, *Nakkapprea* juga memperoleh pendapatan sampingan daripada menjalankan kerja-kerja seperti memancing dan *mencandat* sotong iaitu sebanyak RM6,480.00, *membubu* RM120.00 dan menerima duit petik⁹ sebanyak RM120.00 daripada kerja-kerja mendaratkan ikan semasa di jeti.

Bagi *Enginear* dan *Phoa krur* pula akan memperoleh dua punggu setiap kali pembahagian punggu dijalankan. Pendapatan daripada satu punggu yang diperoleh oleh *Enginear* adalah antara RM2,500.00 hingga RM3,000.00. Walaupun mereka mendapat pecahan punggu yang sama, dari segi jumlah pendapatan yang diterima adalah berbeza-beza. Perkara ini berlaku disebabkan *Enginear* akan mendapat pendapatan tetap sebanyak RM700.00, manakala *Phoa krur* hanya mendapat RM400.00. Dianggarkan dalam tempoh masa empat bulan, pendapatan bersih *Enginear* ialah RM10,272.70 dan *Phoa krur* RM9,972.70. Jumlah pendapatan mereka bertambah dengan begitu ketara hasil daripada memancing dan *mencandat* sotong yang menghasilkan pendapatan sebanyak RM6,480.00.

Jurucasbog, *Juru winch*, *Juru sauh* dan *Nakwang hear* akan mendapat satu punggu semasa pembahagian punggu dijalankan. Namun begitu, pendapatan yang diterima oleh mereka adalah berbeza-beza dan dianggarkan dalam tempoh masa empat bulan pendapatan *Juru winch*, *Juru sauh* dan *Nakwang hear* adalah sama iaitu RM8,621.80 tetapi *Jurucasbog* dianggarkan mendapat RM9,761.80. *Jurucasbog* mendapat pendapatan yang lebih tinggi kerana ia menjalankan kerja-kerja seperti penggredan ikan, turun ke dalam *hompral* untuk menaikkan air batu dan menyimpan semula hasil tangkapan yang diisi dalam *kabat ke hompral*.

KESIMPULAN

Hasil kajian ini mendapati bahawa penglibatan buruh perikanan Thai di atas bot majikan tempatan berjaya mengubah sosioekonomi mereka apabila balik ke negara asal. Kesemua buruh perikanan yang bekerja di Tok Bali telah mendapat kepercayaan kredit apabila mereka balik ke Thailand. Di samping itu, semua ahli keluarga mereka boleh mendapatkan barang secara kredit dan semua perbelanjaan ini akan direkodkan dengan menggunakan buku 555¹⁰. Terdapat juga sesetengah buruh perikanan Thai yang telah menggunakan pendapatan yang diperoleh ini untuk mengadakan majlis perkahwinan, membeli perkakas rumah seperti televisyen, video dan memperbesarkan rumah serta membeli barangan kemas untuk diri mereka dan ahli keluarga. Setelah bekerja di Tok Bali, hampir keseluruhan daripada mereka berjaya mengubah kedudukan sosioekonomi mereka di Thailand. Selain daripada itu, mereka berjaya mempengaruhi penduduk kampung dan rakan karib mereka untuk datang bersama-sama bekerja di Tok Bali.

Jika dilihat dari perspektif Negara Malaysia, kehadiran buruh perikanan Thai ini telah membantu dan membolehkan negara terus mengeksploitasi sumber perikanan laut dalam secara optimum untuk memenuhi permintaan sumber protein daripada penduduk Malaysia dan lebihan yang dikeluarkan ini akan dieksport ke lain-lain negara. Untuk mengekalkan buruh perikanan Thai di Kelantan, maka Sistem Pembahagian Punggu yang dipraktikkan selama ini perlu dikekalkan kerana sistem ini merupakan sejenis 'umpan' yang amat berkesan untuk membolehkan

mereka terus menerus menceburi sektor perikanan laut dalam di Kelantan. Persoalan yang perlu ditimbulkan di sini ialah sampai bilakah perkembangan industri perikanan laut dalam di Negara Malaysia amnya dan Tok Bali, Kelantan khususnya perlu bergantung kepada buruh perikanan Thai. Kerajaan perlu memikirkan apa yang akan terjadi kepada nasib perusahaan perikanan laut dalam kita nanti, seandainya Negara Thailand mengubah polisi mereka dan menyekat kemasukan buruh perikanan Thai ke Malaysia.

NOTA HUJUNG

---

¹ MSY ialah *Maximum Sustainable Yield*.

² GRT ialah *Gross Register Tonnage*

³ H.L.Yeap, "Penglibatan Buruh Perikanan Thai Dalam Sektor Perikanan di Semenanjung Malaysia : Kajian Kes di Tok Bali, Kelantan", Tesis M.A, Jabatan Pengajian Asia Tenggara, Fakulti Sastera dan Sains Sosial, Universiti Malaya, 2005, hal. 73.

⁴ *Hompral* adalah lubang-lubang yang berbentuk empat segi di atas bot, ia digunakan untuk mengisi hasil tangkapan dan air batu, satu daripadanya digunakan untuk diisikan dengan air bersih untuk kegunaan mandi.

⁵ Mohammad Raduan Mohd Ariff dan H. L. Yeap, "Penglibatan Buruh Perikanan Asia Tenggara Dalam Perusahaan Perikanan Di Malaysia : Kajian Kes Buruh Perikanan Thai di Kuala Perlis", Jurnal Jabatan Pengajian Asia Tenggara, Fakulti Sastera dan Sains Sosial, Bil. 8, Disember 2003, hal 127.

⁶ *Taikong* (Tekong), *Phuchui Taikong* (Pembantu Tekong), *Juru winch, Enginear (Engineer)*, *Phoa krur* (Juru masak), *Juru sauh, Nakwang hear* (Juru pukat), *Jurucasbog* (Juru Casebox), *Nakkapprea* (Juru mudi).

⁷ *Dibubu* ialah istilah untuk membaik pulih bahagian kerosakan pada pukat.

⁸ Sistem Pembahagian Panggu ialah kaedah yang digunakan untuk menentukan pembahagian hasil tangkapan yang diperoleh antara buruh perikanan dengan tauke bot. Untuk keterangan lanjut sila lihat tesis, Yeap H.L., "Penglibatan Buruh Perikanan Thai Dalam Sektor Perikanan di Semenanjung Malaysia : Kajian Kes di Tok Bali, Kelantan", Jabatan Pengajian Asia Tenggara, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 2005.

⁹ Duit petik ialah sejumlah wang yang kecil dibayar oleh tauke bot kepada buruh perikanan setelah mereka selesai menjalankan kerja-kerja pemunggaran ikan dari bot ke jeti.

¹⁰ Buku 555 ialah sejenis buku yang digunakan oleh tauke kedai runcit di Thailand untuk merekodkan barang-barang yang dibeli secara kredit oleh keluarga buruh perikanan Thai dan setiap kali mereka mengambil barang, ia akan direkodkan dan buku ini akan disimpan oleh tauke kedai sehinggalah semua hutang ini dilangsaikan.